

PSS – Projekt skupnega staranja

Mojca Dobnikar

Na srečanjih številnih prijateljskih skupin iz generacij, rojenih v desetletjih po drugi svetovni vojni, so že nekaj let pogosta tema ideje o skupnem staranju. Na prvi pogled se zdi takšna ideja preprosta, privlačna, in če imaš dovolj sredstev, tudi razmeroma lahko uresničljiva. Razmisleki gredo nekako takole: Nekoč se vsi postaramo in bolj ali manj redno potrebujemo kakšno obliko pomoči. Mar ne bi bilo dobro, da se nekako organiziramo in skupaj poskrbimo, da bo tudi naše zadnje življenjsko obdobje čim bolj prijetno – ali vsaj čim manj neprijetno? Potem želje poletijo v nebo – imeli bi vse to, kar imamo zdaj, in seveda še vse tisto, kar bo potrebno, ko se bo naša mobilnost zmanjšala, ko nas bodo doletele težave z zdravjem, ko bodo naša čutila pešala in opešala ...

V enem od takšnih krogov je nastala anketa o konkretnih predstavah o skupnem staranju. Anketa je obsegala vprašanja o zaželeni lokaciji, strukturi stanovančev_k, zunanji in notranji arhitekturni ureditvi, lastništvu in pravni obliki, financiranju in upravljanju, zaposlitvah glede na pomoč, ki bi bila predvidoma potrebna, ter povezovanju z »zunanjim« svetom.

Izpolnilo jo je sedem oseb, polovica vseh, ki so se udeležile prvega sestanka o projektu z delovnim naslovom Projekt skupnega staranja, sestanka pa se je udeležila polovica povabljenih. Osip od neobveznih pogovorov o ideji do (prav tako še neobveznih) predlogov o skupnem bivanju je torej več kot očiten.

Skupina, ki se je odzvala vabilu na sestanek, ni reprezentativna. Močno prevladujejo ženske, vse imajo visoko družboslovno ali humanistično izobrazbo, polovica jih je lastnica ali solastnica nepremičnine, vse so v obdobju pred upokojitvijo ali krajši čas že upokojene, večinoma imajo redne dohodke, čeprav manj kot polovica nad državnim povprečjem.

Vprašanja v anketi so bila formulirana zgolj kot izhodišče za razmislek (npr. Lokacija – urbana, ruralna ...? Katera infrastruktura je pomembna?). Odgovori niso bili nikakor omejeni in so se tudi dejansko precej razlikovali – od izbire kakšne od možnosti, ponujene v vprašanju, do navajanja lastnih idej in predstav anketiranke.

Želje, ideje, predlogi

Skoraj vse anketiranke bi (še naprej) živele v urbanem okolju. Poudarjajo pomen dostopnosti zlasti javnega prevoza in zdravstvenih ustanov, pa tudi trgovine in kulturnih ustanov. Precej netipično za Slovenijo sta le dve zapisali, da bi bilo dobro imeti možnost vrta. Razen ene bi si vse želele živeti v generacijsko mešani skupnosti, dve pa sta opozorili, da bi mešanje generacij moralo biti osmišljeno po načelu vzajemnosti in sobivanja.

Glede arhitekture objekta oz. objektov so imele anketiranke veliko predlogov. Velikost stanovanj naj bi segala od garsonjer, raje enosobnih stanovanj, do dvosobnih, vsa naj bi seveda imela lastno stranišče in kopalnico. Objekti bi bili lahko večetažni, a tako kot stanovanja dostopni za gibalno ovirane (dvigala, široki hodniki, stanovanja brez pragov in dovolj prostorna za invalidski voziček, z enostavnim izhodom na teraso, balkon ali dvorišče, višinsko prilagojene kuhinje, kopalnice z vsemi oprijemali ipd.). Ena od anketirank je napisala: »Ni treba da je razkošno, mora pa biti tako, da omogoča tudi individualno ureditev.« Naselje naj bi imelo rekreacijske površine, prostor za druženje oziroma dnevno sobo s knjižnico ter skupno kuhinjo in jedilnico. Med posameznimi predlogi so bili še: enostanovanjski objekti z izhodom na dvorišče oz. vrt; samostojen prostor za prenočevanje sorodnikov in prijateljic, ki bi želele s stanovalkami_ci preživeti več dni; delavnica za razna ročna in mehanska dela; savna in/ali bazen; opremljenost dnevne sobe s španskimi stenami, televizorjem (tudi za gluhe in naglušne), radiem in računalniki; ambulanta; garaže. Ena od anketirank je poleg konkretnih predlogov še napisala:

»Skupni prostori pomenijo zame uveljavljanje načel solidarnosti, medsebojne pomoči, uresničevanja skupnega interesa in samoupravljanja.«

Po mnenju anketirank bi bila potrebna pomoč v gospodinjstvu, pri čiščenju in raznih hišnih opravilih, na vrtu oz. zunanjih površinah, pri urejanju administrativnih in računovodskih zadev. Več jih je predlagalo zaposlitev medicinske sestre in fizioterapevtke, nekaj pa jih je opozorilo, da za marsikatero opravilo ni potrebna zaposlitev, ampak je mogoče najeti zunanji servis (npr. računovodstvo).

Odgovore na vprašanje o povezovanju z okoljem oz. »zunanjim« svetom bi lahko razdelila na dvojice: tri anketiranke niso imele konkretnega odgovora, štiri pa precej: od sodelovanja s šolami (družabništvo, opravljanje praktičnega pouka oz. prakse) do sodelovanja z društvi v raznih projektih, delavnicah itd.

Glede financiranja so bila mnenja enotna – potrebna bi bila kombinacija lastnih in javnih sredstev, pri čemer je ena od anketirank stočno ugotovila: »Najbolj realno je lastno, razen če se bo v prihodnosti spremenil odnos države do starejših.« Večina bi raje imela možnost najema, sploh če bi obstajala možnost dolgotrajnejšega najemnega razmerja.

Odgovori na vprašanje o pravni obliki projekta so bili najbolj skopi, zajeli pa so večino možnosti v okviru obstoječe zakonodaje. Podobno so bili precej skromni odgovori na vprašanje o upravljanju projekta. Večina se sicer nagiba k samoupravljanju udeležencev, a polovica bi raje kombinirala odločanje udeležencev z zunanjim upravljanjem.

Dileme

Poglaviti dilemi, ki ju anketiranke v odgovorih niso izrazile, ju je pa več sodelujočih v pogovorih in na prvem sestanku, sta povezani z zasebnostjo in varnostjo zasebne lastnine. Stanovati na isti lokaciji ne pomeni bivati v skupnosti, je zapisala ena od anketirank, v pogovorih pa jih je veliko izrazilo skrb, da v takšni skupnosti ne bi mogle ohraniti zasebnosti. Pomislek pravzaprav kaže na šibek vpogled sodelujočih o tem, kako (pozno) starostno življenjsko obdobje vse prepagosto poteka: bodisi doma v osamljenosti in čakanju na obiske bodisi v precej razosebljenem domu za starejše, kjer si največkrat deliš sobo z nekom, ki ga/je prej sploh nisi poznal in ni nujno, da imata sploh kakšno skupno točko razen potrebe po bolj ali manj zahtevni negi in oskrbi. Obstoječi domovi za starejše, naj bodo še tako »napredni« in naj poskušajo biti še tako »prijazni do starostnikov«, zaradi standardov oskrbe niti približno ne nudijo vsega tistega, kar človek potrebuje, naj bo star ali mlad, temveč so omejeni na skrb za prehranjevanje, higieno in zdravje ter boljše ali slabše približke družabnega življenja. Strah pred izgubo zasebnosti bi torej moral biti ravno dodatna spodbuda za organiziranje skupnega staranja, kjer lahko sodelujoči vplivajo že na »zasedbo« in pozneje tudi na urejanje življenja v takšni skupnosti. Še večja spodbuda pa bi moralo biti dejstvo, da veliko starejših zaradi zmanjšane mobilnosti in drugih razlogov živi osamljeno.

Dilema v zvezi z varnostjo zasebne lastnine najverjetneje izhaja iz dejstva, da ima večina sodelujočih otroke. Če živiš v svojem objektu – naj bo v hiši ali stanovanju – je povsem jasno, da ga bodo po tvoji smrti dedovali tvoji otroci (ali drugo bližnje sorodstvo). Če del svojih sredstev vložiš v skupno lastnino, se stvari zapletejo. Dilema seveda ni zanemarljiva in bi terjala dober predhodni sporazum na jasnih pravnih podlagah. Predvsem pa bi od sodelujočih v takšnem ali podobnem projektu terjala psihološki premik od (neo)liberalne mantre o človeku, ki mora sam poskrbeti zase in pri tem na druge gledati kot na potencialno grožnjo – kajti *homo homini lupus est* – k bolj kolektivistični naravnosti in zaupanju v to, da smo ljudje sposobni oblikovati življenje v skupnosti v dobro vseh. Navsezadnje znajo v skupnosti še kako kvalitetno živeti tudi volkovi.